

Saksframlegg

Saksnummer	Utvalg	Møtedato
	Eldrerådet	
	Innvandrerråd	
	Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne	
	Ungdomsråd	
	Hovedutvalg for eiendom og teknisk drift	
050/23	Hovedutvalg for helse, omsorg og mestring	22.11.2023
	Hovedutvalg for miljø, kultur og næring	
	Hovedutvalg for oppvekst og kvalifisering	
	Administrasjonsutvalget	
	Formannskapet	
	Kommunestyret	

Strategidokument 2024 - 2027 - Larvik kommune

KOMMUNEDIREKTØRENS FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Strategidokument 2024–2027 pr 1.11.23, med mål, tilhørende indikatorer og økonomiske rammer pr virksomhet vedtas.
2. Rammene for drift 2024- 2027 vedtas slik det fremgår av forskriftsskjema § 5-4
Bevilgningsoversikt drift (første ledd) med 3,163 mrd, og fordelt pr rammeområde slik det fremgår av forskriftsskjema § 5-4 korrigert sum bevilgninger drift, netto i kommunedirektørens forslag.
3. Rammene for investeringer 2024 -2027 vedtas slik det fremgår av forskriftsskjema § 5-5
Bevilgningsoversikt investering (første ledd), og fordelt på enkeltprosjekter under kapitlene til det enkelte tjenesteområde slik det fremgår av "Investeringer i varige driftsmidler" i §5-5
Bevilgningsoversikter - investering (andre ledd) i kommunedirektørens forslag. For 2024 fastsettes beløpet til 714,8 mill kr. Det bevilges i tillegg til dette 34,4 mill kr i «Tilskudd til andres investeringer», bestående av 1,5 mill kr til Bølgen kulturhus og 32,9 mill kr til Larvik kirkelige fellesråd.
4. Det tas opp eksterne lån til investeringer med til sammen inntil 586,4 mill kr i 2024, jf. "Bruk av lån" i §5-5 Bevilgningsoversikter - investering.
5. Kommunedirektøren gis fullmakt til å bestemme tidspunkt og betingelser for låneopptak til investeringer. Dette gjelder også valg av långiver og låneform innenfor grensene i den finansstrategi som er vedtatt av kommunestyret. Lånene nedbetales iht kommunelovens regler for minimumsavdrag (§ 14-18. Avdrag på lån).

6. Det tas opp lån på 150 mill kr innenfor ordningen med Startlån i Husbanken i 2024. Dette kommer i tillegg til lån til ordinære investeringer, jf pkt 5 over. Oppstår det behov for ytterligere låneopptak i løpet av 2024, tas det opp ved behandlingen i 1. eller 2. rapportering. Lån til videre utlån og mottatte avdrag på videreutlån føres i investeringsbudsjettet og investeringsplanen etter kommuneloven § 14-17.

7. Følgende økonomiske styringsmål vedtas for Larvik kommune:

- a. Årlig vekst i kommunens lånegjeld, skal ikke overstige veksten i kommunens frie inntekter. Rapporteringen på utviklingen skal minst vise fordelingen på gjeld som dekkes av kommunale avgifter (VAR-gjeld), gjeld som har rentekompensasjonsordning knyttet til seg og resterende gjeld (kjernegjeld). Midler som lånes i Husbanken for videre utlån, skal holdes utenfor beregningen. Egenfinansiering ved investeringer skal ligge på minimum 15 %.
- b. Netto driftsresultat skal på sikt økes slik at dette når et nivå på minimum 1,5 % av driftsinntektene.
- c. Den frie delen av disposisjonsfondet skal på sikt utgjøre minst 5 % av driftsinntektene. Avsetninger utover dette skal i utgangspunktet benyttes til egenfinansiering av investeringer.
- d. Larvik kommunes kjernegjeld (definert som brutto lånegjeld minus VAR- gjeld, gjeld med rentekompensasjon og gjeld i Husbanken som videreutlånes) skal reduseres, slik at den på sikt ikke overstiger 70 % av kommunens frie inntekter.

8. Fullmakter til budsjettreguleringer og endringer i budsjetttrammer:

- a. Kommunedirektøren gis fullmakt til å budsjettregulere avsetninger innenfor sentrale utgifter/inntekter knyttet opp mot pensjon og lønnsoppgjør, og fordele disse avsetningene på virksomhetene/rapporteringsområdene.
- b. Kommunedirektøren gis fullmakt til å tilpasse virksomhetenes vedtatte budsjetttrammer i takt med gjennomføringen av vedtatte administrative endringer av organisering og gjennomføring av omstillings- og effektiviseringstiltak i "Bærekraft 2030", som ikke påvirker de politiske prioriteringene. Endringene rapporteres i første rapportering.

9. I 2024 rapporterer kommunedirektøren til kommunestyret om den regnskapsmessige og driftsmessige utviklingen i kommunen slik; det fremmes 1. rapportering til behandling i hovedutvalg/formannskap/kommunestyret i tredje møterunde på våren. Det fremmes videre en 2. rapportering til behandling i andre møterunde etter sommeren. Det rapporteres på økonomi til formannskapet i hver møteserie.

10. Innføring av ny kunstordning i henhold til vedtak KST- 037/21 utsettes ytterligere ett år og vurderes på nytt i 2024 grunnet kommunens økonomiske situasjon. Dagens kunstordning etter vedtak i KST-sak 035/17 videreføres i 2024.

11. Det er lagt inn økt strømbudsjett på 30 mill kr hvert år i økonomiplanen. Midlene er budsjettet på sentrale poster og fordeles av kommunedirektøren gjennom 2024 i takt med utviklingen i strømprisene. Larvik Havn, Bølgen, Larvik kirkelige fellesråd og Det nasjonale aldershjem for sjømenn kan også tildeles midler fra denne sentrale potten etter en nærmere vurdering.

12. Eiendomsskatt 2024

a. Utskrivingsalternativ:

For eiendomsskatteåret 2024 skal det skrives ut eiendomsskatt på faste eiendommer i hele kommunen, unntatt næringseiendom, kraftanlegg, vindkraftverk, kraftnettet og anlegg omfattet av særskattereglene for petroleum, jf. eiendomsskatteloven § 3 første ledd bokstav g.

b. Verdssettelsesmetode for boligeiendom:

For utskriving av eiendomsskatt på boligeiendommer, benytter kommunen Skatteetatens formuesgrunnlag for boliger hvor dette foreligger, jf. eiendomsskatteloven § 8 C-1.

c. Eiendomsskattesats:

Eiendomsskattesatsen for 2024 er 2 promille, jf. eiendomsskatteloven §§ 11 og 13.

d. Bunnfradrag:

Bolig- og fritidseiendommer gis et bunnfradrag på kr 750 000, jf. eiendomsskatteloven § 11 andre ledd.

e. Frivillige fritak, eiendomsskatteloven § 7 bokstav a:

Eiendom som eies av stiftelser eller institusjoner som tar sikte på å gagne en kommune, fylke eller stat, får fritak for eiendomsskatt, jf. eiendomsskatteloven § 7 bokstav a.

f. Frivillige fritak, eiendomsskatteloven § 7 bokstav b:

Fredede eiendommer får fritak for eiendomsskatt, jf. eiendomsskatteloven § 7 bokstav b. Det skal også vurderes fritak for eiendommer som tillegges særlig kulturminneverdi etter kommunens kulturminneplan, jf. eiendomsskatteloven § 7 bokstav b.

g. Terminer:

Eiendomsskatten betales i 12 terminer, jf. eiendomsskatteloven § 25. De tre første terminene faktureres samtidig etter at eiendomsskatten er skrevet ut innen utskrivingfristen 1. mars, jf. eiendomsskatteloven § 14 andre ledd.

13. Følgende merkede prosjekter i disposisjonsfondet reverseres/avvikles og anføres som fri del av disposisjonsfondet:

a. Prosjekt 06023 Klimabudsjettprosjekt. Gjenstående beløp på kr 550 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

b. Prosjekt 06031 Omstillingsfond. Gjenstående beløp på kr 20 000 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

c. Prosjekt 06032 Fond til økte strømpriser. Gjenstående beløp på kr 7 870 955 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

d. Prosjekt 06034 Digitale arbeidsverktøy til alle ansatte. Gjenstående beløp på kr 3 000 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024

e. Prosjekt 06058 Satsing på samferdsel. Kr 10 000 000 av det avsatte beløpet på kr 28 000 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024

f. Prosjekt 06084 Satsing på psykisk helse ungdom. Gjenstående beløp på kr 8 600 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

g. Prosjekt 06085 Plan for bærekraftig mobilitet, KDP sykkeltrafikk. Gjenstående beløp på kr 297 950 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024. Prosjektet vil bli finansiert med Bypakkemidler fremover.

h. Prosjekt 08234 Mitt liv Larvik. Gjenstående beløp på kr 100 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

i. Prosjekt 08518 Fond for grønn utvikling. Gjenstående beløp på kr 4 400 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

j. Prosjekt 08872 Sårbare eldre. Gjenstående beløp på kr 349 978 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

k. Prosjekt 08882 Retro magasin. Gjenstående beløp på kr 300 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

l. Prosjekt 08889 Bergeløkka samordnet planlegging. Gjenstående beløp på kr 644 807 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

m. Prosjekt 08901 Øyakrysset. Gjenstående beløp på kr 100 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

n. Prosjekt 08931 Kunstforvaltning. Gjenstående beløp på kr 81 779 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

o. Prosjekt 08661 Reguleringsplan Hem-Santra. Gjenstående beløp på kr 356 482 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

- p. Prosjekt 08977 Herland Elvepark. Gjenstående beløp på kr 200 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.
- q. Prosjekt 08980 Klimatiltak og naturmangfold. Gjenstående beløp på kr 1 100 000 omdisponeres til egenfinansiering av investeringer og saldering av driftsbudsjettet i 2024.

14. Kommunale gebyrer, og andre betalingssatser for 2024 vedtas i samsvar med spesifikasjonen under kapittelet for Gebyr- og betalingssatser i Strategidokumentet 2024 - 2027. Priser på selvkostbaserte tjenester skal balansere utgifter og inntekter for feiing, vann, avløp, renovasjon og slam.

15. Budsjettet for kontrollarbeid økes med kr 133 000 til kr 3 336 000 i sak om korleksjoner etter Stortingets endelige budsjettvedtak for 2023 i møterunde tidlig 2024.

16. Kommunedirektøren får fullmakt til i nødvendig grad å budsjettregulere investeringsbudsjettene i 2023 og 2024 i samsvar med de gjenbevilgninger som er gjort i 2023 (nedregulering i 2023 og oppregulering i 2024). Når regnskapstallene for 2023 er klare, gjøres det en endelig beregning av gjenstående behov for gjenbevilgninger og sak om dette fremmes for kommunestyret.

17. Ved merforbruk gjennom året fremmer kommunedirektøren forslag til tiltak umiddelbart, til vedtak i 1. rapportering og 2. rapportering.

18. Hvarnes skole nedlegges, jf KST- 176/22.

19. Langestrand skole nedlegges, jf KST- 176/22.

20. Bygging av nærmiljøanlegget på Stavern skole gjennomføres ikke.

21. Larvik kommunes strategi for anskaffelse av kjøretøy følger "Forskrift om utslippskrav til kjøretøy ved offentlig anskaffelse til veitransport". Lokalt vedtak om fossilfrie kjøretøy (KST-293/18) utgår, og reguleres av nevnte statlige forskrift. Se tilhørende oppdrag i Tjenesteområdet "Interne funksjoner" i forslag til Strategidokument.

22. Kommunestyret prioriterer gjennomføring av omstillingsoppdrag i "Bærekraft 2030", slik det fremkommer i Strategidokumentet 2024 - 2027, under de enkelte tjenesteområder.

23. Kommunedirektøren finner ikke rom for å tildele midler til følgende ekstraordinære søknader om tilskudd (søknader som ikke passer inn i kommunens ordinære tilskuddsordninger):

- a. Søker: Jan Helge Kaiser, tiltak: Historieformidling om 2. verdenskrig, prosjekt som gjelder Oddane fort, søknadsbeløp 2024: uspesifisert.
- b. Søker: Jon Arne Kemkers, tiltak: Vedlikehold av gamle Vestmarka skole, søknadsbeløp 2024: uspesifisert.
- c. Søker: Lardal Bygdetun - Klokkergården, tiltak: Søker fast tilskudd 2024-2026, søknadsbeløp: kr 300 000.
- d. Søker: Stavern Kystkultursenter, tiltak: Rehabilitering og vedlikehold 2024-2026, søknadsbeløp: kr 500 000.
- e. Søker: Stiftelsen Tollerodden, tiltak: Årlig driftstilskudd økes fra kr 500 000 til kr 700 000 og tilskuddsperioden forlenges med ett år til 2026.

24. Det vedtas følgende utredninger :

- a. ----
- b. ----
- c. ----

Kommunedirektøren kommer tilbake i første møterunde 2024 med en vurdering av kostnader og arbeidsomfang knyttet til de vedtatte punktene.

Saksbehandler: Kommunalsjef Atle Willems

SAMMENDRAG:

Etter plan- og bygningsloven skal kommuneplanen ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer, og revideres årlig. Kommunedirektøren legger med dette fram Strategidokumentet med forslag til budsjett og handlingsplan for Larvik kommune for perioden 2024 – 2027. Forslaget bygger på gjeldende Strategidokument for perioden 2023 – 2026 og Rammesak 2024 – 2027, vedtatt av kommunestyret 14. juni 2023, jf KST- 101/23.

Kommunedirektørens utgangspunkt for forslaget til Strategidokument er den driftsmessige situasjonen kommunen har hatt de siste årene, de vedtakene som tidligere er gjort ved behandlingen av tidligere strategidokument, regnskapssaker, rammesaker og enkeltsaker. Det legges også betydelig vekt på de tjenestemessige utfordringene som kommunen står overfor de kommende årene. Dette blir alltid holdt opp imot de rammene kommunen har til disposisjon i de neste fire årene, slik dette kommer til uttrykk i forslaget til Statsbudsjett. Videre er de fire vedtatte finansielle styringsmålene viktige å legge til grunn som premisser for kommunedirektørens forslag.

I forbindelse med arbeidet med strategidokumentet for 2024 - 2027 har kommunedirektøren igjen måttet ta noen tydelige valg for å kunne ha et bærekraftig utgangspunkt for forslaget til strategidokument. Tjenesteproduksjonen til Larvik har over flere år overskredet de vedtatte budsjetttrammene. Det er spesielt innenfor de to store tjenesteområdene Helse og mestring og Oppvekst og kvalifisering hvor utfordringsbildet er størst. Ved inngangen til 2024 er farten for høy i forhold til kommunens driftsinntekter. Det økonomiske trendskiftet med stigende renter, kraftige økninger i energipriser, høy prisinflasjon generelt og svak avkastning i finansmarkedet, kombinert med inntektsøkninger gjennom statsbudsjettet som er for lave til å dekke opp for disse kostnadsøkningene, har ført kommunen inn i en ny økonomisk virkelighet med mindre økonomisk handlingsrom.

Kommunedirektøren har, til tross for økte budsjetterte inntekter fra eiendomsskatt de neste årene, funnet det nødvendig å foreslå omfattende kutt og reduksjon i tjenesteproduksjonen for å kunne gi nødvendige rammer til Helse og mestring (Sykehjem, Hjemmetjenester og Legetjenester) og Oppvekst og kvalifisering (Skole, Sosialhjelp, Tilskudd private barnehager). Hensikten er å sikre ressurser til vedtatt aktivitetsnivå og bemanningsnormer i skole og barnehage samt for å dempe den fremtidige kostnadsveksten for helse og omsorgstjenester. Over fireårs perioden er det en dreining av budsjettmidler mot Helse og mestring. Økte kostnader totalt sett fører til at netto driftsresultat for perioden er lav og gir dermed ingen marginer til å håndtere uforutsette hendelser.

I tillegg er den frie delen av disposisjonsfondet i all hovedsak allerede vedtatt disponert i drifts- og investeringsbudsjettene i 2023 til en rekke prosjekter. Kommunedirektøren foreslår derfor å frigjøre en større andel av disse merkede prosjektene, slik at kommunen har tilgjengelige fondsmidler til egenfinansiering av investeringsprosjekter samt for å kunne saldere driftsbudsjettet i 2024. Forslag til Strategidokument 2024 - 2027 inneholder derfor ingen reserver.

Investeringsplanen som foreslås er omfattende, hvor flere store prosjekter allerede er påbegynt, men hvor økte priser og mangel på midler til egenfinansiering medfører at en rekke prosjekter nødvendigvis må skyves ut i tid.

Kun ett av kommunens fire finansielle styringsmål, handlingsregelen for lånegjeld, kan anses å være i tråd med vedtatte mål de neste fire årene. Samlet sett legger derfor kommunedirektøren frem et finansielt svakt forslag. Dette innebærer at det vil bli vanskelig å håndtere uforutsette hendelser og svingninger i kommuneøkonomien uten å måtte gjennomføre budsjettkutt i driftsnivået.

I første kommunestyremøte i 2024 vil kommunedirektøren legge frem en sak om konsekvensene av behandlingen av statsbudsjettet i Stortinget. Det er konsekvensene av det foreslåtte statsbudsjettet som ligger til grunn for kommunedirektørens forslag. Ingen signaler eller antagelser om konsekvenser av Stortingets endelige behandling er lagt inn i kommunedirektørens forslag.

HANDLINGSROM:

Strategidokumentet viser kommunens prioriteringer og ønskede resultater i fireårsperioden frem mot 2027. Dokumentet inneholder budsjett og økonomiplan i henhold til kommunelovens bestemmelser. Det er krav om økonomisk balanse mellom driftsutgifter og driftsinntekter i perioden, inkludert inntektsføring av driftsavsetninger fra tidligere år.

Økonomiplanen for perioden 2024–2027 inngår som en del av forslaget til Strategidokument. Formannskapetets innstilling til årsbudsjett, med alle forslag til vedtak som foreligger, skal legges ut til offentlig høring minst 14 dager før behandlingen i kommunestyret den 13. desember i år.

Økonomiplanen og årsbudsjettet skal settes opp i balanse og være realistiske, fullstendige og oversiktlige. Premisser og målsettinger som budsjettets inntektsrammer og bevilgninger bygger på, skal komme tydelig fram. Det må være satt opp på en måte og med et innhold som er innenfor de rammer som er fastsatt i kommuneloven og forskrift. Kommunedirektørens forslag oppfyller disse kravene. Kravene til økonomiplanen er mer fleksible, men den skal også være realistisk, oversiktig og i balanse for hvert enkelt år. Alle budsjetter og alle regnskaper i kommunen utarbeides iht prinsippet om at alle kjente inntekter og utgifter skal med i den perioden de oppstår. De som har budsjettansvar i kommunen har dette ansvaret til sin tildelte nettoramme. I praksis betyr dette at det ikke er noe i veien for at endringer i inntekter og utgifter som oppstår gjennom året, håndteres innenfor en vedtatt netto budsjettamme. Korreksjoner ut over dette forsøkes så langt mulig tatt samlet inn i 1. og 2. rapporteringsrunde til kommunestyret.

Stortinget vil behandle regjeringens forslag til statsbudsjett 2024 før jul. Konsekvensene av Stortingets behandling vil noen ganger være at enkelte av forslagene i statsbudsjettet faller bort, endres eller erstattes med nye. Konsekvensene for kommunene vil være ferdig beregnet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet på nyåret. Kommunedirektøren fremmer sak så tidlig som mulig i 2024 der det redegjøres for konsekvensene av disse endringene og i nødvendig grad foreslås konkrete budsjettendringer som følger av Stortingets vedtak. Det vises konkret til:

- Kommuneloven, spesielt Kapittel 14. Økonomiforvaltning
- KST-sak 176/22 - Strategidokument 2023-2026
- KST-sak 009/23 - Korreksjoner etter Stortingets endelige budsjettvedtak for 2023
- KST-sak 064/23 - Årsregnskap 2022 for Larvik kommune.
- KST-sak 077/23 - Larvik kommune - 1. rapportering 2023
- KST-sak 101/23 - Rammesak 2024-2027
- KST-sak 158/23 - Larvik kommune - 2. rapportering 2023

- Enkelsaker som kommunestyret har behandlet så langt i 2023 med vedtak som har konsekvenser for tjenester og økonomi
- Plangrunnlaget for Larvik kommune
- Ståstedsanalyse 2022

Budsjett for kontrollarbeidet 2024.

Kommunedirektøren vil videre vise til «Budsjett for kontrollarbeidet 2024», jf kontrollutvalgssak vedlagt. Forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 2 sier følgende om budsjettbehandlingen: «Kontrollutvalget skal utarbeide forslag til budsjett for kontrollarbeidet i kommunen eller fylkeskommunen. Forslaget skal følge innstillingen til årsbudsjett etter kommuneloven §14-3 tredje ledd til kommunestyret eller fylkestinget.» Kontrollutvalget fremmer med dette en sak til kommunestyret (via formannskapet) om budsjett for kontrollarbeidet i 2024. Forslaget til kontrollutvalget er ved en glipp ikke blitt fanget opp i Kommunedirektørens forslag til budsjettramme for Strategidokument 2024 - 2027. Budsjettet er derfor foreslått kr 133 000 for lavt ift vedtaket i kontrollutvalget. Kommunedirektøren foreslår derfor at budsjettet for kontrollarbeid økes med kr 133 000 til kr 3 336 000 i sak om korreksjoner etter Stortingets endelige budsjettvedtak for 2023 i møterunde tidlig 2024, jf vedtakspunkt 15.

Handlingsplan Larvik kirkelige fellesråd 2024-2027

Kommunedirektøren har valgt å vedlegge handlingsplanen til Larvik kirkelige fellesråd, vedtatt av fellesrådet 28. september 2023. På denne måten lar vi planen følge den politiske behandlingen også i Larvik kommune.

FAKTISKE OPPLYSNINGER:

Etter kommuneloven skal kommunestyret vedta økonomiplanen for de neste fire årene og årsbudsjettet for det kommende året før årsskiftet. Kommunedirektøren viser til forslag til «Strategidokument 2024-2027» som er distribuert elektronisk til kommunestyrets medlemmer og lagt ut på Larvik kommunes hjemmesider sammen med en omfattende analyse av tjenesteproduksjonen; Ståstedsanalysen 2022 samt Demografianalyse pr 2022. Forslaget bygger i stor grad på gjeldende Strategidokument for perioden 2023 – 2026 og Rammesak 2024 – 2027, vedtatt av kommunestyret i juni 2023. Også eksterne rammebetingelser, slik disse er definert gjennom lovgivning og rammer i forslaget til statsbudsjett for 2024, er innarbeidet i forslaget.

Viktige anslag og forutsetninger for perioden 2024-2027

Frie inntekter

Basert på oppdaterte anslag på befolkningstall pr 01.01.2024 i KS sin prognosemodell anslår kommunedirektøren Larvik kommunens frie inntekter (skatt og rammetilskudd) for 2024 til å bli ca 3,39 mrd kr.

Budsjettet er basert på at primærkommunene får en realvekst på 5,1 mrd kr mot 4,4-4,7 mrd som ble signalisert i kommuneproposisjonen. Oppjusteringen av anslaget må sees i sammenheng med økte pensjonsutgifter for kommunesektoren. I tillegg til økte pensjonsutgifter skal realveksten også dekke demografiendringer og statlige satsinger basert på regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024.

For perioden 2025-2027 er det lagt opp til en realøkning i de frie inntektene på 1 % eller ca 34 mill kr i årlig vekst.

Lønns- og prisstigning, kommunal deflator

Ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter for 2024 er det lagt til grunn en kostnadsvekst (deflator) på 4,3 %. Lønnsveksten utgjør 4,9 % og prisveksten 3,4 % av den kommunale deflatoren. Det betyr at det forventes at priser og lønninger samlet i kommunesektoren vil øke med 4,3 % fra 2023 til 2024. Skatt og rammetilskudd blir av staten økt med 4,3 % i tillegg til realveksten for 2023. Kommunen må selv sikre at øvrige inntekter øker med samme prosent for å dekke hele lønns- og prisveksten i budsjett 2023.

Inntekter fra eiendomsskatt

Eiendomsskatt ble vedtatt innført i Larvik kommune i KST-sak 176/22. Budsjetterte beløp i økonomiplanen fra eiendomsskatt er i henhold til reelt grunnlag for utskriving av eiendomsskatt og etter den faktiske takseringen av fritidseiendommene. Endringer i økonomiplanperioden er i henhold til planlagt økning i promillesats.

Omdisponering av tidligere bevilgninger i disposisjonsfondet

Ved inngangen til 2023 var den frie delen av disposisjonsfondet oppgitt å være 375 mill kr. En gjennomgang av fondet viser at det korrekte beløpet er 271 mill kr, da en betydelig andel av den frie delen allerede var vedtatt avsatt til en rekke prosjekter. Disse skulle ha fremkommet som merkede prosjekter og ikke vært inkludert i den frie delen av disposisjonsfondet. Store deler av det resterende beløpet er gjennom vedtak i kommunestyret allerede disponert i budsjettet for 2023.

Pr nå er dermed den frie delen av disposisjonsfondet nesten brukt opp. Endelig størrelse på fondet ved årsslutt vites ikke med sikkerhet før regnskapet for 2023 avsluttes. Kommunedirektøren foreslår derfor å reversere tidligere vedtak og omdisponere ("frigjøre") en større andel av de merkede prosjektene i disposisjonsfondet, slik at disse midlene kan benyttes til tilstrekkelig egenfinansiering av investeringsprosjekter samt for å kunne saldere driftsbudsjettet i 2024. Det er uansett sannsynlig at vi går inn i 2024 med et disposisjonsfond uten tilgjengelige midler i den frie delen av fondet.

De prosjektene dette gjelder er listet opp nedenfor og er forøvrig beskrevet i Strategidokument 2024-2027, under kapittelet "Profil og prioriteringer", delkapittel "Svakheter i forslaget". Det enkelte tiltak fremkommer under den aktuelle virksomhetens budsjetttrammer (som Innsparingstiltak, tiltaksnavnet starter på "Strat.dok.2024-2027: Opphevet merking disp.fond -").

Prosjekt	Prosjektnavn	Frigjort beløp	Kommentar
06032	Fond til økte strømpriser KST-108/22	-7 870 955	Restbeløp prosjektmidler. Egen avsetning i driftsmidler fra 2024
06034	Digitale arbeidsverktøy alle ansatte KST-108/22	-3 000 000	Prosjektet utsettes.
06031	Omstillingsfond KST-108/22	-20 000 000	Restbeløp prosjektmidler.
08882	Retro magasin KST-188/20	-300 000	Restbeløp prosjektmidler.
08872	Sårbare eldre	-349 978	Restbeløp prosjektmidler.
06084	Satsing psykisk helse ungdom strat.dok.2023-2026	-8 600 000	Restbeløp prosjektmidler.
08889	Bergelekka samordnet planlegging	-644 807	Restbeløp prosjektmidler.
08977	Herland Elvepark	-200 000	Reduserer prosjektmidler.
06085	Plan for bærekraftig mobilitet, KDP sykkeltrafikk	-297 950	Restbeløp prosjektmidler. Finansieres med Bypakkemidler.
08901	Øyakrysset, planprosess	-100 000	Restbeløp prosjektmidler.
08931	Kunstforvaltning, KST-037/21 (sist endret KST-066/21)	-81 779	Restbeløp prosjektmidler.
08518	Fond for grønn utvikling KST-069/17	-4 400 000	Restbeløp prosjektmidler.
06023	Klimabudsjettprosjekt KST-108/22	-550 000	Restbeløp prosjektmidler.
08980	Klimatiltak og naturmangfold KST-172/21	-1 100 000	Restbeløp prosjektmidler.
08234	Mitt liv Larvik	-100 000	Restbeløp prosjektmidler.
06058	Satsing på samferdsel	-10 000 000	Reduserer prosjektmidler.
08661	Reguleringsplan Hem-Santra KST-148/18	-356 482	Restbeløp prosjektmidler.

Økte strømkostnader

Siden høsten 2021 har det vært unormalt høye strømpriser på Sør- og Østlandet i Norge. I budsjettet for 2023 ble det avsatt 50 mill kr fra disposisjonsfondet for å dekke opp for merutgiftene.

Prisøkningen har derfor vært en stor belastning for kommunen. Foreløpige anslag i 2023 viser at nivåene i 2023 er lavere enn fryktet, men betraktelig høyere enn hva som var tilfelle for noen få år tilbake. For 2024 har vi foreløpig inngått en fastprisavtale på litt i underkant av 74 øre for 70 % av forbruket. Resterende 30 % handles i spotmarkedet.

I forslaget til økonomiplan for 2024-2027 har kommunedirektøren innarbeidet en økning på 30 mill kr i samtlige år til økte energikostnader. Til tross for økningen er det fortsatt en risiko for at de faktiske strømkostnadene kan bli høyere. Kommunen har satt i gang flere tiltak for å redusere strømforbruket. Midlene er budsjettetert på sentrale poster og foreslås fordeles av kommunedirektøren gjennom 2024 i takt med utviklingen i strømprisene. Larvik Havn, Bølgen, Larvik kirkelige fellesråd og Det nasjonale aldershjem for sjømenn kan også tildeles midler fra denne sentrale potten etter en nærmere vurdering.

Rentesats og renteutgifter

Kommunedirektøren legger til grunn Norges Banks anslag for fremtidig rentenivå pluss et påslag på 0,45 % i beregningen av fremtidige renteutgifter på nye låneopptak. Denne rentesatsen er satt til 5,2 % i 2024, 4,8 % i 2025, 4,2 % i 2026 og 4,1 % i 2027. Grunnet fastrentelån er rentesatsen på eksisterende lån noe lavere, med 4,5 % i 2024, 4,1 % i 2025, 3,9 % i 2026 og 3,8 % i 2027.

Renteutgiften knyttet til netto lånegjeld blir med dette ca 38 mill kr høyere i forslaget til 2024 enn det som ble lagt inn i økonomiplan 2023 -2026 for samme år. For renteutgifter knyttet til kjernegjelden er økningen på ca 13 mill kr i 2024.

Vann- og avløpsprosjekter og gebyrer

I Larvik finnes det i dag ingen reell reserveforsyning for hovedvannverket (Gopledal vannverk). Drikkevannsforskriftens § 11 fastslår blant annet at vannverkseier skal ha alternative

forsyningsmuligheter. Etter krav fra Mattilsynet har Larvik kommune levert en forpliktende framdriftsplan for økt leveringssikkerhet på drikkevann. Planen går ut på at Larvik kommune har sikret vannforsyningen med en løsning for reservevann innen første halvår 2028. I KST- 149/23 ble det vedtatt at Larvik kommune blir medlem av Vestfold Vann IKS slik at vi tilfredsstiller dette kravet.

Det må legges en ca 5,2 km lang overføringsledning for å etablere forbindelse mellom Vestfold Vann IKS og forsyningssystemet til Larvik kommune. Forbindelsen vil bli mellom Seierstad vannbehandlingsanlegg og Fagerli høydebasseng. Kostnadene knyttet til overføringsledningen er beregnet til 156 mill kr.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark har kommet med krav til Lillevik renseanlegg at avløpsvannet skal renses for organisk stoff (sekundærrensing). Kommuner i nedbørsfeltet til Oslofjorden må også forvente å få krav om nitrogenrensing av avløpsvannet i nær fremtid. Forprosjektet til Lillevik renseanlegg ble derfor utvidet til også å utrede nitrogenfjerning. Kostnader for bygging av nitrogenrensing og sekundærrensing i et trinn er politisk behandlet. Og det er vedtatt en kostnadsramme på 893 mill kr. Det er sendt søknad til Statsforvalteren om utsatt frist til 31/12-29.

Det er utredet et nytt renseanlegg for Kvelde på et område vest for Kvelde sentrum. Totalrammen for prosjektet ble vedtatt i 2022 og var beregnet til 214 mill kr i perioden 2022 - 2026.

Kostnadsestimatet for renseanlegget og ledningsarbeidene har økt betydelig siden 2021, og er nå grundig undersøkt av konsulent med en usikkerhetsanalyse. Resultater av kostnadsberegninger er styringsramme P50 og kostnadsramme P85. P50 betyr at kostnadene med 50 % sannsynlighet vil holde seg innenfor dette beløpet. Pr 15. august 2023 er det nye P50-estimatet for hele prosjektet 412 millioner kroner. Økningen skyldes utfordrende grunnforhold og kompleksiteten i grøftearbeidet, samt betydelig prisstigning i perioden. På grunn betydelig økning av kostnadsestimatet vil Kommunedirektøren utrede saken på nytt. Formålet med ny utredning er å se på alternative avløpsløsninger for Kvelde, Hvarnes og Steinsholt og se på muligheter for å redusere kostnader. Det fremmes ny sak før sommeren 2024, etter at utredninger er gjennomført.

Budsjettmidlene til investeringene i vann- og avløp deles opp i rehabilitering og nye tiltak. Fire store og kostnadskrevende rehabiliteringsprosjekter startet opp i 2023. Disse avsluttes i 2024 og 2025. Prognosen, som er utarbeidet i november 2023, viser at forbruket på disse prosjektene blir større i 2024 enn midlene som er budsjettet til rehabilitering. Det vil bli fremmet en egen sak med forslag om økt ramme til rehabilitering i 2024. Inndekning ved å omdisponere deler av midlene til nye tiltak.

Utgiftene knyttet til dette vil bli belastet Larviks innbyggere i form av en betydelig økning i de kommunale vann- og avløpsgebyrene i årene som kommer.

Tilbakebetaling av VAR lån

I KST-sak 176/22, Strategidokument 2023 - 2026, ble det vedtatt å dempe veksten i vann- avløps- og renovasjonsgebyrene ved at kommunen legger ut for en del av utgiftene ved et lån på 22 mill kr fra disposisjonsfondet i 2023. Disse lånemidlene ble forutsatt tilbakeført i perioden 2024-2026. Grunnet kommunens økonomi, og mangel på fritt disponible midler i disposisjonsfondet, foreslår kommunedirektøren at lånet tilbakebetales i sin helhet i 2024. Den økonomiske effekten, 20 mill kr i høyere inntekter fra gebyrer enn det som ligger i gjeldende økonomiplan for 2024, er innarbeidet i

forslaget, jf. virksomhet Kommunalteknikk, budsjettramme drift i tiltaket "Strat.dok.2024-2024: Dempet vekst i VAR-gebyrene utgår". For kommunens innbyggere innebærer dette at de kommunale avgiftene blir høyere i 2024 enn det som ellers ville vært tilfelle. For 2023 har det opprinnelige vedtaket allerede bidratt til å dempe veksten. Isolert sett resulterer dette i en større økning i gebyrene for 2024 enn det som ellers ville vært tilfelle.

Rammebetingelser- Statlige overføringer

Kommunedirektøren legger fortsatt til grunn at rammebetingelsene knyttet til kommunens økonomi vil være stramme også i årene fremover. Dette er i tråd med klare signaler gitt i de siste årenes kommuneproposisjoner og forslagene til statsbudsjett, ikke minst i siste forslag som viser en reduksjon i handlingsrommet for kommune-Norge på 0,1 % iflg Telemarksforskning.

Et fattigdomsbevarende inntektssystem

Alle kommuner har samme krav til å levere lovpålagte tjenester til sine innbyggere. Hoveddelen av inntektene kommer fra staten som skatt og rammetilskudd, gjennom inntektssystemet.

Men kommunene får ikke en lik sum pr innbygger å skape velferd for. Systemet er bygget opp slik at de rike kommunene beholder mer av skatteinntektene pr innbygger. Det bidrar til at de som trenger mest hjelp får minst. Denne skjevfordelingen er i ferd med å bli en av de største samfunnsutfordringene i Norge, og fører til at vi ikke lenger vil få tilgang på likeverdige tjenester uavhengig av hvor vi bor.

Kommuner med mange innbyggere som har behov for lovpålagte tjenester blir lavinntektskommuner fordi vi får en lavere skatteinngang som en konsekvens av demografien vår. Dagens inntektssystem tar i alt for liten grad høyde for dette og det fører til at kommuner som har disse problemstillingene er for dårlig rustet økonomisk til å håndtere dem. Dersom Larvik kommune hadde blitt løftet opp til landsgjennomsnittet ville inntektene våre økt med ca 111 mill kr årlig som vi kunne levert velferd for.

Vi som er lavinntektskommuner må stå sammen om å løfte disse problemstillingene og gå i dialog med de folkevalgte som skal behandle inntektssystemet og komme med en innstilling gjennom kommuneproposisjonen til neste år. Kommunestyret og Kommunedirektøren har dette arbeidet høyt på sin prioriteringsliste.

ØKONOMISKE KONSEKVENSER:

Rammesak 2024-2027

Ved behandlingen av rammesaken for 2024-2027 gjorde kommunestyret i sak 101/23 vedtak om at "Rammesaken og vedlegget legges til grunn for det videre arbeidet med Strategidokument 2024-2027". Vedtaket i rammesaken, som gjelder økonomien direkte, er gjort i følgende punkter:

"Skatt og statlig rammetilskudd budsjetteres for 2024 i tråd med de signalene som er gitt i kommuneproposisjonen og ut fra det som kan avledes av de forutsetninger statsbudsjettet har om frie inntekter. For årene 2025-2027 budsjetteres det med 1 % realvekst. Det er fortsatt et mål at kommunestyrets vedtatte økonomiske styringsmål på sikt skal nås.

Rammesaken og vedlegget legges til grunn for det videre arbeidet med Strategidokument 2024-2027." I tråd med vedtaket i rammesaken er det lagt inn en realvekst i de frie inntektene på 1 % for årene 2024 til 2026. Dette er innenfor den veksten som har vært i kommuneopplegget de siste årene og i tråd med det som har vært lagt inn i økonomiplanen i kommunens strategidokument de siste årene.

Styringsmål

Politisk og administrativ ledelse har de senere årene vært omforente om at kommunens økonomiske situasjon tilsier en betydelig grad av styring og disiplin. Det er derfor vedtatt til sammen fire finansielle styringsmål som skal ligge til grunn for og styre de økonomiske disposisjonene.

Handlingsregel for lånegjeld, resultatnivå, størrelse på disposisjonsfond og langsiktig nedbygging av gjeldsgraden er innholdet i styringsmålene.

I Rammesak for 2024 -2027 (jf KST- 101/23) ble det vedtatt at det fortsatt er et mål at kommunestyrets vedtatte finansielle styringsmål skal nås i løpet av strategidokumentperioden. I vedtatt økonomiplan for 2023-2026 var netto driftsresultat i hele perioden et godt stykke unna målet på 1,5 % av driftsinntekter. Budsjettet i 2023 var på minus 4 % og det innebærer at vi må bruke over 116 mill kr av disposisjonsfondet til å saldere drifta. Heller ikke i dette strategidokumentet når netto driftsresultat 1,5 % av driftsinntektene, med unntak av i 2026.

I forslaget er netto driftsresultat - 0,6 % i 2024, 0,4 % i 2024, 0,6 % i 2025 og 1,9 % i 2026 og 0,3 % i 2027. Ut fra de vedtatte målene og ut fra en økonomisk avveining er kommunedirektørens vurdering at dette er et resultatnivå som vil være for svakt over tid. Forslaget fremmes, som i fjor, med en såpass svak utvikling i netto driftsresultat fordi kommunedirektøren har vurdert viktigheten av å opprettholde tjenestetilbudet på dagens relativt lave nivå høyere enn en ytterligere prioritering av resultatgrad. I tillegg vil reservene og de økonomiske musklene forbli på et så lavt nivå at det vil bli vanskelig å håndtere uforutsette hendelser og svingninger i kommuneøkonomien uten å måtte gjennomføre budsjettkutt i driftsnivået.

Kun ett av kommunens fire finansielle styringsmål, handlingsregelen for lånegjeld, kan anses å være i tråd med vedtatte mål de neste fire årene. Nivået på kjernegjelden har utviklet seg i riktig retning de senere årene, og forslaget legger opp til at denne trenden fortsetter. Målene for netto driftsresultat og fri del av disposisjonsfond blir ikke oppfylt i perioden. Samlet sett legger derfor kommunedirektøren frem et finansielt svakt forslag. For kommunedirektøren er det et klart mål at det skal jobbes enda mer aktivt mot å oppfylle styringsmålene i senere strategidokumenter for å redusere risiko og presset på driftsbudsjettene. Hvert av styringsmålene er nærmere beskrevet under.

Handlingsregelen for lånegjeld

Som et resultat av store lånefinansierte investeringer over tid er den rentebærende gjelden i Larvik kommune fortsatt svært høy sammenlignet med driftsinntekter og netto driftsresultat. Samtidig fortsetter presset mot kommunens driftsbudsjett. Den økonomiske risikoen knyttet til den høye lånegjelden er betydelig, spesielt med tanke på de økte renteutgiftene innværende år og i

økonomiplanperioden. Handlingsregelen for lånegjeld ble først vedtatt i Strategidokumentet 2019 – 2022 ([KST- 293/18](#)).

Intensjonen bak den vedtatte handlingsregelen er at kommunens gjeldsgrad, dvs netto lånegjeld i prosent av driftsinntekter, skal reduseres over tid. Handlingsregelen forsøker å bidra til at dette målet nås gjennom å begrense den prosentvise veksten i kjernegjelden, dvs netto lånegjeld fratrukket gjeld knyttet til VAR, til den prosentvise veksten i frie inntekter. Veksten i lånegjelden må derfor over tid være lavere enn veksten i inntekter for å imøtekomme handlingsregelens intensjon. Gjeldsgraden vil forbedre seg raskere dess lavere gjeldsveksten er i forhold til veksten i inntekter. Handlingsregelen har bidratt til at kommunens gjeldsgrad var lavere ved utgangen av 2022 enn den var når den først ble vedtatt. Kommunedirektøren har hvert år et mål om at den budsjetterte veksten i kjernegjelden skal være betydelig lavere enn den forventede veksten i frie inntektene, slik at kjernegjelden nærmer seg 70 % av de frie inntektene.

I år, som i fjor, var målsetting i budsjettarbeidet å begrense veksten i kjernegjelden til 2 % årlig, da en slik begrenset vekst kan forventes å være betydelig lavere enn veksten i de frie inntektene over tid. En slik begrenset vekst vil dermed bidra til at kjernegjelden over tid nærmer seg 70 % av de frie inntektene (styringsmål nr 4). Dette viste seg å bli en vanskelig oppgave grunnet flere større og påbegynte investeringsprosjekter, som Stavern skole, rehabilitering av Gamle Mesterfjellet skole, nye heldøgns omsorgsplasser og rehabilitering av kirkegårder (Undersbo). Samtidig måtte egenfinansieringen reduseres noe i 2024 fra gjeldende økonomiplan grunnet utilstrekkelige midler i disposisjonsfondet. Som et resultat av dette øker kjernegjelden i dette forslaget med i underkant av 3 % årlig i årene 2024 til 2027. Den årlige veksten i frie inntekter kan forventes å være høyere enn dette fremover.

For 2024 budsjetteres det med en vekst i kjernegjelden på i underkant av 3,9 %. Dette er betydelig lavere enn veksten i de frie inntektene i 2024, som øker med 6,1 % sammenlignet mot årsbudsjett 2023. Egenfinansiering av kjerneinvesteringer på minimum 15 % er godt innenfor minimumskravet i 2024 og ligger på minimumskravet i 2025. I årene deretter er det ikke budsjettert med egenfinansiering av investeringer i forslaget. Dette skyldes hovedsakelig mangel på fri del av disposisjonsfond ved utgangen av 2023. Det blir derfor viktig de neste årene å sette av tilstrekkelige midler på fond slik at det er tilstrekkelig med egenfinansiering av investeringer når økonomiplanen rulleres. Etter en samlet vurdering mener kommunedirektøren at forslaget til investeringsplan de neste fire årene er innenfor handlingsregelens rammer, men legger til at investeringstakten burde vært langt lavere gitt kommunens høye gjeldsgrad.

Avdragstiden på lånegjelden er også knyttet til handlingsregelen. Allerede i Strategidokumentet 2019 - 2022 tok Larvik kommune høyde for de skjerpede kravene til minimumsavdrag i ny kommunelov, jf [§ 14-18. Avdrag på lån](#). Det er dermed kravene iflg lovverket, og ikke lånenes løpetid, som styrer hvor raskt en kommune nedbetaler lånegjelden. I 2015 var kommunens nedbetalingstid på nesten 34 år. For 2023 er nedbetalingstiden 23,6 år, som også er benyttet for samtlige år i dette forslaget til strategidokument. De senere års strategidokumenter kan derfor betraktes som mer robust enn tidligere på dette området.

Netto driftsresultat på 1,5 % av driftsinntektene

I forslaget er netto driftsresultat - 0,6 % i 2024, 0,4 % i 2024, 0,6 % i 2025 og 1,9 % i 2026 og 0,3 % i 2027. I gjennomsnitt er resultatmarginen på i underkant av 0,8 % i fireårsperioden. I forslaget blir styringsmålet om et netto driftsresultat på 1,5 % kun oppfylt i 2026 og er derfor ikke i tråd med vedtatt mål.

Den frie delen av disposisjonsfondet skal være minst 5 % av driftsinntektene

Ved inngangen til 2023 var den frie delen av disposisjonsfondet oppgitt å være 375 mill kr. En gjennomgang av fondet viser at det korrekte beløpet er 271 mill kr, da en betydelig andel av den frie

delen allerede var vedtatt avsatt til en rekke prosjekter. Disse skulle ha fremkommet som merkede prosjekter og dermed ikke inkludert i den frie delen av disposisjonsfondet. Store deler av det resterende beløpet er gjennom vedtak i kommunestyret allerede disponert i budsjettet for 2023. Det er uansett sannsynlig at vi går inn i 2024 med et disposisjonsfond uten tilgjengelige midler i den frie delen av fondet. Samtidig er de budsjetterte netto driftsresultatene i perioden ikke tilstrekkelige til å bygge opp den frie delen av disposisjonsfondet til 5 % av driftsinntektene i perioden. Styringsmålet oppnås dermed ikke i perioden.

Kjernegjeld skal på sikt ikke utgjøre mer enn 70 % av de frie inntektene

I KST-sak 121/21 ble det vedtatt at kommunens kjernegjeld skal reduseres, slikt at den på sikt ikke overstiger 70 % av kommunens frie inntekter. Som beskrevet i punktet om handlingsregelen ovenfor, så legger forslaget opp til en vekst i kjernegjelden som kan forventes å være lavere enn veksten i driftsinntektene. Det vil kunne bidra til at vi nærmer oss målet på 70 %, men dette vil ikke oppfylles innen 2027.

Balansering av driften i perioden

Tjenesteproduksjonen til Larvik har over flere år overskredet de vedtatte budsjetttrammene og det er spesielt innenfor de to store tjenestoområdene Helse og mestring og Oppvekst og kvalifisering hvor utfordringsbildet er størst. Pr. september 2023 er farta, og dermed inngangen til 2024, ca 60 mill kr for høy sammenlignet med økonomiplanen for 2024-2027.

Vedvarende merforbruk over tid resulterer i økt risiko for dårligere økonomistyring og budsjettkontroll. Kommunedirektøren ønsker ikke å presse grensene for forsvarlighet i tjenestene ytterligere og har i sitt forslag til Strategidokument 2024-2027 tatt konsekvensene av dette. Rammene til Helse og mestring er foreslått styrket med netto ca 38 mill kr, hvorav 3,5 mill kr kommer fra statsbudsjettet. I tillegg foreslås det å styrke rammene til Oppvekst og kvalifisering med netto ca 47 mill kr, hvorav ca 28 mill kr kommer direkte gjennom overføringer i statsbudsjettet slik at netto rammestyrking fra kommunale midler er ca 19 mill kr. Budsjettstyrkingen er spesielt rettet mot virksomhet Skole for å ivareta bemanningsnormer, sosialhjelpsbudsjettet og tilskudd til private barnehager.

Kommunedirektøren mener dette er helt nødvendige grep å gjøre for å ha et budsjett som er i takt med driftsnivået. Det henvises til tjenestoområdene for nærmere omtale av tiltakene som er foreslått styrket.

I tillegg til budsjettstyrkingen er det også gjort grep for å ta ned merforbruket for å sikre grunnlag for ansvarlig økonomistyring. Det er foreslått kutt og reduksjon i våre tjenester tilsvarende 38,5 mill kr i 2024, som øker gradvis de neste årene, til 81,9 mill kr i 2027. Innsparingstiltakene fremkommer med beskrivelse og konsekvens under det enkelte virksomhetsområde som er berørt.

I tillegg til budsjettstyrkingen av tjenesteproduksjonen har den store kostnadsøkningen til renter og strøm de siste to årene spesielt gjort det nødvendig å bruke et betydelig beløp av disposisjonsfondet i 2023 for å saldere budsjettet og det har også vist seg nødvendig å gjøre dette i 2024 ved å bruke ytterligere 26 mill kr. Videre utover i økonomiplanperioden er netto driftsresultat positivt, men det vil likevel være nødvendig å iverksette kraftige grep ved å se på nivå og kvalitet på tjenester,

omstruktureringer og inntektsmuligheter slik at vi kan få en bærekraftig økonomi på sikt. Rammene for dette arbeidet vil samles i programmet Bærekraft 2030, jf KST- 114/23 Oppstartssak Bærekraft 2030 og KST- 142/23 Bærekraft 2030- Programplan.

Konsekvenser av omdisponering av tidligere bevilgninger i disposisjonsfondet

De foreslåtte omdisponeringene av tidligere bevilgninger i disposisjonsfondet reduserer det økonomiske handlingsrommet for satsingen på de tilhørende tiltakene. Kutt i fondsmidlene fører også til mindre handlingsrom til gjennomføring av tiltak for klimagassutslipp og klimatilpasning, men også til å hente eksterne midler. Resultatet blir at vi kun har driftsmidler til klimatiltak, noe som vil føre til en lavere drivkraft i kommunenes klimaarbeid.

"Bærekraft 2030" - bærekraftig økonomi og tjenester på lang sikt.

Ut i fra dagens svært krevende situasjon med lave inntekter, høy lånegjeld og at vi i 2023 ikke oppfyller de vedtatte økonomiske styringsmålene, så er det et akutt behov for å også å gjøre store innstramminger i driftsrammene. Innstrammingene betyr i praksis at selv om vi har strategiske innsatsområder for velferd og lokal samfunnsutvikling, er vi nødt til å redusere tilbud, kvalitet og tjenester, spesielt innenfor ikke lovpålagte tjenester vi vet har langsiktig positiv effekt innen tidlig innsats og forebygging.

"Bærekraft 2030" innebærer et langsiktig arbeid knyttet til struktur, organisering, kvalitet, tjenestenivå og digitalisering m.m. Den gevinstrealiseringen som skjer som følge av tiltak her vil måtte gå til ytterligere økninger av kapasitet innenfor sentrale deler av kommunens tjenesteproduksjon. Bærekraft 2030 skal sammen med økte inntekter sikre forutsigbarhet og kapasitet til å finansiere og utvikle morgendagens løsninger.

I forslaget til strategidokument 2024-2027 er det inkludert en rekke innsparingstiltak tilsvarende 38,5 mill kr i 2024, som øker gradvis de neste årene, til 81,9 mill kr i 2027. Innstrammingene presenteres oversiktlig i både tabell og tekst under de enkelte virksomhetsområdene.

I vedlegget til saken er programmet Bærekraft 2030 beskrevet ytterligere i et eget kapittel. [Programplan](#) Bærekraft 2030, ble vedtatt sept. 2023 [KST-142/23](#).

Gebyrer og betalingssatser

Forslag til gebyrer og betalingssatser for 2024 er innarbeidet som en del av strategidokumentet. I dette oppsettet er det også vist hva tilsvarende sats er i 2023 og hva som er økningen i kroner og prosent.

Bygging av nærmiljøanlegget på Stavern skole gjennomføres ikke

Nærmiljøanlegget ble vedtatt i sept. 23 mot kommunedirektørens anbefaling, jf KST- 151/23. På bakgrunn av kommunens økonomiske situasjon, foreslår kommunedirektøren at tillegg 1 "Gymsal som nærmiljøanlegg" ikke gjennomføres i denne perioden. Tillegget er beregnet til NOK 9 950 000,-. Begrunnelsen er at partene i samspillsfasen av prosjektet ble det prosjektert inn et nytt fellesareal på 120 m2, samt et gangareal på 20m2 i direkte tilknytning til skolens mat og helserom. Helserommet inkluderer 4 komplette kjøkkengrupper. I tillegg får man direkte adgang til en rekke klasserom som også vil være aktuelle for nærmiljøbruk. Det er også lagt opp kurser for høytaleranlegg i tilknytning til

utendørs arrangementer og feiringer i direkte tilknytning til fellesarealet. Uteområdene er planlagt med tanke på slik bruk. Nærmiljøanlegget som er planlagt i eksisterende gymsal, har et areal på 160 m² og det må bygges egne kjøkkenfasiliteter for dette. Dette innebærer også at garderobene som er i tilknytning til gymsalen fjernes, noe som gjør anlegget mindre egnet til fysisk aktivitet for andre brukergrupper. Med de to beskrevne separate arealer i nær tilknytning til hverandre (nytt fellesareal/angareal på 140 m²) mener kommunedirektøren at dette i all hovedsak vil fylle det samme behovet, som et nærmiljøanlegg. Ved å ikke gjøre ombyggingen i gymsalen, til et nærmiljøanlegg, så vil man få en bedre utnyttelse av nye Stavern skole, som en attraktiv arena for lokalbefolkningen. Driftskostnadsmessig vil skolen spare endel strøm da man ikke må varme opp gymsalbygget slik man måtte gjort ved annen bruk enn kroppsøving. I kommunedirektørens forslag til Strategidokument 2024 - 2027 er investeringsbeløpet for Stavern skole redusert tilsvarende.

Langestrand og Hvarnes skole nedlegges

I strategidokumentet for 2023-2026 (jf KST- 176/22) ble det lagt inn innsparingstiltak vedrørende endret skolestruktur på 1,5 mill kr i 2024 og 3,5 mill kr fra 2025. Grunnet skolebygningenes kapasitet er det kun to skoler som kan legges ned. Det er Langestrand og Hvarnes. Elevene i Hvarnes kan få skoleplass i Kvelde eller Lardal. Elevene på Langestrand kan fordeles mellom Sky, Mesterfjellet og Jordet skole. Dette betinger at det vedtas nye skolekretsgrenser. En foreløpig beregning tilsier at dette er håndterbart, men endelig prognosetall etter en eventuell skolekrets-regulering er under utarbeidelse. Besparelsene knytter seg primært til redusert behov for ledelse og kostnader knyttet til bygg. I dette perspektivet ligger også fremtidige besparelser ved at skolebygg ikke trenger videre vedlikehold og oppgraderinger, samt inndekning av tidligere reverserte budsjettkonsekvenser for virksomhet Eiendom. Særlig Langestrand skole har et stort behov for vedlikeholds- og rehabiliteringsmidler. Konsekvenser i økonomiplan finnes i Strategidokument 2024-2027 under virksomhet Skole, se tiltak "Strat.dok.2023-2026 Skole: Endringer i skolestruktur" samt oppdrag under tjenestoområde Oppvekst og kvalifisering "Strat.dok 2024-2027: Oppfølging av KST 176/22 skolestruktur".

Rundskrivet Udit-2-2012 fra Utdanningsdirektoratet informerer om hvilke saksbehandlingsregler som gjelder for endring av skolestrukturen, herunder ved nedleggelse av grunnskoler. Dette inkluderer blant annet forsvarlig saksbehandling, innhenting av synspunkter og barnets beste. Barn har rett og

plikt til opplæring, i et trygt og godt skolemiljø. Barn skal både være trygge og oppleve seg

inkluderte, men også få god opplæring tilpasset deres potensiale. Barn utvikles både i et sosialt og et

faglig miljø og fellesskap. De to skolene som foreslås nedlagt er begge relativt små skoler (hhv ca 45 og 85 elever). Lærernormen avgjør antall elever pr lærer, og dette er utlignet uavhengig av små/store skoler. De to skolene har godt areal til sine elever, men særlig Langestrand har en noe nedslitt bygning. Begge skolene er såpass gamle at de i utgangspunktet ikke er bygget ift moderne pedagogiske prinsipper, men man har allikevel funnet gode tilpassede løsninger. Generelt er lærernes kompetanse god på samtlige skoler, men man kan få noe mer robuste fagmiljøer på større skoler.

Det er et trygt og godt miljø ved begge skolene, men man kan ha færre sosiale valgmuligheter.

De skolene som vil ta i mot elevene er i utgangspunktet allerede større skoler. De har plass til å få overført elevene (dette vil bli kvalitetssikret). Larvikskolene har mye felles pedagogisk plattform og elevene vil kjenne igjen mye både faglig og sosialt. Mottakende skoler vil bli mer trangbodde også for de elevene som allerede er elever på mottakende skoler, så det vil kreve gode forberedelser.

Skoleeier vil, sammen med berørte skoler, sikre en god overgang. Det vil involvere elever, ansatte og foreldre. Noen flere elever vil måtte få skoleskyss, eller få lengre skoleskyss enn de har i dag. Det er gode rutiner for å sikre at dette utføres trygt i samarbeid med VKT. Samlet sett mener

Kommunedirektøren at det fortsatt vil bli gitt et godt skoletilbud, men at dette må sikres gjennom en

god prosess. Da forslaget om avvikling av Hvarnes og Langestrand skoler er foreslått i kommunedirektørens forslag til Strategidokument 2024-27 den 1.11.23, og endelig Strategidokument vedtas 13.12.23, har berørte parter nå denne perioden til å gi sine innspill i tråd med rundskrivet.

Andre forhold som kan påvirke kommunens økonomi i 2024 og fremover

Kommunens ERP-system flyttes til skydrift - økte kostnader

17.oktober 2023 varslet kommunens leverandør av ERP-system at dagens løsning med drift i eget serverrom vil opphøre 31.12.2024. Etter den dato vil det ikke bli gitt support og driftsstøtte. Dette rammer regnskap, økonomi, lønn og anskaffelser som har systemet som sitt viktigste fagsystem. Dagens installasjon av ERP-systemet har en stor mengde integrasjoner til andre fagsystem, noe som gjør migrering til sky svært krevende. Kommunen må nå raskt vurdere om det er behov for å avholde en anskaffelsesprosess på et helt nytt system eller om nåværende kontrakt kan videreføres med den endring om at løsningen fra en gitt dato i 2025 leveres som en skyløsning. Vi har ikke mottatt prisoverslag på hva et evt migrasjonsprosjekt og implementering av skyløsningen vil koste. Leverandør har heller ikke gitt signal på hva de skal ha for å drifte løsningen i sky. Basert på erfaringer fra andre prosjekter er det grunn til å tro at de årlige kostnadene vil stige med ca 1 til 1,5 mill pr år. Kommunedirektøren vil forsøke å få fram et realistisk kostnadsbilde så raskt dette lar seg gjøre i løpet av 2024. Om det blir anskaffelse av helt nytt ERP-system og bytte av leverandør eller ikke, vil det uansett medføre mye arbeid med tilrettelegging, migrering, testing og opplæring internt i Felles Stab og Støttetjenestene gjennom store deler av 2024. Dette må trolig gis høyere prioritet enn det meste annet som også er viktig.

Anbudsutsetting av kommunens pensjonsordning

I KST- sak 122/23 ble det vedtatt at anbudsutsetting av kommunens pensjonsordning gjennomføres i 2023/2024. Kommunedirektøren vil fremme egen sak om dette i 2024, men bemerker at dette er et ganske omfattende spørsmål og at kravene til kompetanse i en slik anbudsprosess vil kreve ekstern bistand og at kostnader dermed vil påløpe. Kommunedirektøren legger opp til å fremme sak tidlig i 2024, slik at bevilgningsmessige konsekvenser kan innarbeides i 1. rapportering. Det vil være viktig å komme i gang relativt tidlig på året for å kunne gjennomføre den prosessen som er vedtatt.

Konsekvenser av utredningsforslag

Kommunedirektøren har også denne gangen foreslått et eget vedtakspunkt; "Det vedtas følgende utredninger". Hensikten er at større utredningsoppdrag og eventuelt utredning av nye tiltak i "Bærekraft 2030" kan legges her. Kommunedirektøren vil komme tilbake i egen sak (konsekvenser av Stortingets vedtak) i første møte i 2024 med en vurdering av om det er behov for å finansiere utredningsforslagene ytterligere eller annerledes og om forslagene vil kreve ytterligere avklaring eller konsekvensutredning for å oppfylle kravene til å være forsvarlig utredet.

KONSEKVENSER FOR BEFOLKNINGSVEKST, VERDISKAPING OG ØKT KOMPETANSE

Det er i det fremlagte forslaget til Strategidokument flere forslag som knytter seg til vedtatte mål for befolkningsvekst, næringsvekst/verdiskaping og høyere utdanning/økt kompetanse blant innbyggere over 16 år. Det vises til vedlagte Strategidokument for mer utdypende informasjon.

MILJØFAKTORER:

I strategidokumentet for 2024-2027 legges det fram et klimabudsjett for kommunen som viser utslippsreducerende tiltak. Klimabudsjettet er direkte integrert i strategidokumentet, og skal dermed følges opp på lik linje med andre elementer i strategidokumentet. Klimabudsjett er et styringsverktøy for å kunne anta effekten av klimatiltak. Hensikten er å benytte et konkret verktøy for å jobbe så målrettet som mulig for å redusere kommunens klimagassutslipp. Arbeidet med klimabudsjett er fremdeles under utvikling, og med tiden vil vi med stor sannsynlighet klare å sette flere og bedre utslippstall på ulike klimatiltak. Det er viktig å presisere at de virkemidlene og mulige klimatiltak Larvikssamfunnet som helhet har er flere enn de som fremgår av dette klimabudsjettet. Klimatiltakene i Larvik kommune sitt klimabudsjett er tiltak som kommunen kan gjennomføre innenfor de økonomiske rammene foreslått i økonomiplanen for samme periode. Hvis vi skal klare å gjøre de nødvendige klimagasskuttene i Larvik kommune må hele Larvikssamfunnet jobbe sammen for å nå målene, klimatiltak hvor kommunen ikke har noen konkrete virkemidler er ikke med. Larvik kommune sine virkemidler alene vil ikke være tilstrekkelige for å nå vedtatte klimamål.

KONSEKVENSER FOR BARN OG UNGE:

Strategidokumentet har betydning for gruppene barn og unge. Under den enkelte virksomhet er det bl.a redegjort for forslag til endringer i tjenester og økonomi. Det henvises til disse omtalene i dokumentet.

ALTERNATIVE LØSNINGER:

Det finnes flere alternative løsninger i en så stor og sammensatt sak som Strategidokument 2024 - 2027. Kommunedirektøren fremmer ikke noen direkte forslag til alternative løsninger. Men et forslag kunne vært uten eiendomsskatt. Selv med eiendomsskatt oppnår vi derimot ikke et tilfredsstillende nivå på netto driftsresultat i perioden og kommunedirektøren har valgt å ikke fremme dette forslaget. Dette alternativet ville betydd ytterligere salderinger med tydelige kutt, strukturelle tiltak og/eller andre reduksjoner i tjenesteproduksjonen. Forsvarligheten i tjenestene er nå, etter kommunedirektørens vurdering, på et så lavt nivå, at hvis en skulle velge å kutte i tjenestene som et alternativ til økte inntekter, vil det være overhengende muligheter for at kommunale tjenester faller under forsvarlighetsgrensen, og redusert mulighet for effektiv styring og oppfølging av kommunestyrets vedtak. Faren for at dagens problematikk knyttet til merforbruk blir forsterket vil også være økende. Kommunedirektørens forslag legger betydelig vekt på at realismen skal være ivaretatt i det strategidokumentet som vedtas .

Kommunestyret for perioden 2020–2023 har gjennom vedtak i Rammesaken i juni 2023 satt føringene for Strategidokumentet 2024 – 2027, med eiendomsskatt. Hvis det nye kommunestyret ønsker å fjerne eiendomsskatten må det foreligge klare alternativer og konsekvensene må utredes. Det må så utarbeides en plan for å fase ut eiendomsskatten, der kommunestyret gir føringer for arbeidet. Det nye kommunestyret må få nødvendig tid til å vurdere konsekvensene, alternative finansielle løsninger, behov for investeringer, driftstiltak og vurderinger av omstillingstiltak i "Bærekraft 2030", før beslutning fattes. Det henvises til vedlagt notat *Plan for utfasing av eiendomsskatt* som gir innspill til hvordan kommunestyret kan jobbe med en plan for utfasing av eiendomsskatt.

VURDERINGER OG KONSEKVENSER:

Kommunene er den viktigste produsenten av velferd og tjenester for innbyggerne i landet. Kommunenes andel av totaløkonomien har vokst i takt med økte krav til alle tjenestene kommunen leverer, en økt andel av de offentlige tjenestene totalt sett og utvidet omfang av de tjenestene

kommunen produserer. Derfor har også økonomien som går til kommunesektoren vokst hvert år. Samtidig har overføringene fra staten pekt i retning av at veksten må dempes. De siste års statsbudsjetter og kommuneproposisjoner gir oss tydelige signaler på dette.

Det økonomiske trendsiftet med høy inflasjon, stigende renter, svak avkastning på primæroppgavefondet (POF), vedvarende høye strømpriser og reduksjon i overføringer fra staten leder kommunen inn i en ny økonomisk situasjon hvor vi må vurdere nivåene, kvaliteten og strukturen på tjenestene våre på en helt annen måte enn tidligere. Med dette som våre nye rammebetingelser, og et inntektssystem som bygger oppunder en skjevfordeling, gjør det umulig å levere likeverdige tjenester som kommuner med vesentlig høyere skatteinntekter enn Larvik kommune.

Profil og prioriteringer – drift

De økonomiske utfordringene som mange privatpersoner og bedrifter nå føler på, rammer også kommunen. Høy inflasjon, stigende renter, svak avkastning i finansmarkedet, ekstreme energipriser og reduserte overføringer fra staten, har ført kommunen inn i en ny økonomisk virkelighet.

Selv med et veldig stramt budsjett og usikre økonomiske tider er det kommunedirektøren sin vurdering at Larvik kommune får mye ut av pengene, noe både KOSTRA tallene og kommunebarometeret for 2023 bekrefter. Kommunen drifter godt og effektivt, men det er samtidig slik at de økonomiske rammebetingelsene våre tilsier at vi må omstille og finne nye løsninger for å levere gode tjenester i fremtiden.

Kommunedirektøren ønsker ikke å presse grensene for forsvarlighet i tjenestene ytterligere og har i sitt forslag til Strategidokument 2024 - 2027 tatt konsekvensene av dette gjennom å spesielt øke budsjettene til Helse og mestring og Oppvekst og kvalifisering til et nivå som er avpasset med aktivitetsnivået ved utgangen av 2023.

Samtidig som budsjettene til spesielt Helse og mestring samt Oppvekst og kvalifisering økes så er det behov for å redusere driftsbudsjettet for å sikre grunnlag for ansvarlig økonomistyring. Kommunedirektøren foreslår derfor kutt og reduksjon i våre tjenester tilsvarende 38,5 millioner kr i 2024, som øker gradvis de neste årene, til 81,9 millioner kroner i 2027. Nærmere omtale av innsparingsforslagene fremkommer i Strategidokumentet for 2024 - 2027 hvor innsparingstiltakene er kommentert under det enkelte virksomhetsområde som er berørt.

Profil og prioriteringer – investeringer

Kommunedirektørens forslag følger opp handlingsregelen for lånegjeld ved både å begrense nye investeringer som finansieres ved låneopptak, ved å redusere investeringer som allerede ligger inne i gjeldende økonomiplan samt å skyve investeringer ut i tid når dette er mulig. Profilen i den 8-årige investeringsplanen for 2024-2031 kan oppsummeres slik:

Tall i mill kr	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Totalt
Totalsum VAR-investeringer	372	534	396	275	306	151	130	132	2 296
Totalsum kjerneinvesteringer	324	265	252	280	255	188	114	107	1 786
Totalsum alle investeringer	696	799	648	555	561	339	245	239	4 082

Som det fremgår av tabellen er kommunen inne i en periode hvor investeringer knyttet til vann, avløp og renovasjon (VAR), som betales av Larviks innbyggere via kommunale gebyrer, overstiger investeringstakten på kjerneinvesteringer. Her er det budsjettet med over 1,2 mrd kr på tre store prosjekter de neste seks årene: Kvelde avløpsrenseanlegg, Lillevik RA - sekundærrensing og nitrogenfjerning, samt ny overføringsledning fra Seierstad til Fagerli.

Det budsjetteres også med en rekke større kjerneinvesteringer de kommende årene. Dette er investeringer utenom VAR og som betales av kommunekassa og som belaster driftsregnskapet med renteutgifter og avdrag. Investeringene er spesielt store i 2024 grunnet fire store prosjekter: Stavern skole (64 mill kr), Nye heldøgns omsorgsplasser (39 mill kr), Rehabilitering Gamle Mesterfjellet skole og Rehabilitering kirkegårder (Undersbo).

Interne funksjoner:

For Interne funksjoner er det særlig fokus på innkjøp av biler i tråd med kommunestyrets vedtak om at disse skal ha karbonfritt utslipp. Imidlertid vil en reduksjon fra 10 til 9 mill kr årlig skyve ambisjonen om 80 % fossilfri bilpark noe ut tid samt. Investeringene i Bølgen for å vedlikeholde bygg og utstyr videreføres. I perioden er det også lagt inn beløp til oppgradering av tele- og datanett og digitaliseringsprosjekter. Planene om opprusting Undersbo ligger inne i fremdriftsplanen.

Helse og mestring:

Det er to hovedinvesteringer i neste 4 års periode for Tjenesteområdet. Nye sykehjemsplasser - fordelt på 12 plasser i Tjølling (39 mill kr) som forventes ferdigstilt i 2024 - og et nytt sykehjemsbygg med 96 plasser, der det er avsatt 241,6 mill og foreløpig beregnet ferdigstillelse i 2027. Ny legevakt (87 mill kr) er estimert ferdigstilt i 2026.

Oppvekst og kvalifisering:

Det er lagt inn nødvendige investeringsmidler på Grunnskole for SIKT kjøp av digitale verktøy, det beløper seg til ca 12,3 mill kr i 2024. Videre er det lagt inn 0,7 mill kr pr år frem til 2029 for å holde IKT standarden i grunnskolen. Det er også lagt inn investeringsmidler på 2,5 mill kr hvert 5 år til utskiftning av digitale verktøy for lærere. Videre er det lagt inn 8,5 mill kr i 2024 8,5 for inventar på Stavern skole. Videre er det foreslått 0,5 mill kr til inventar og utstyr i barnehagene hvert år frem til 2030 og 1 mill kr i 2024 for kjøp av nytt fagsystem til barnevern.

Verdiskaping og stedsutvikling:

Det er lagt inn midler til tiltak i oppfølgingsplan KDP Larvik by med til sammen 22,6 mill kr i perioden 2024 - 2027. I tillegg ligger Fiskerhavn - reetablering av havnebasseng inne med 27,5 mill kr i 2028 og 10 mill kr i 2029, totalt 37,5 mill kr. Midler til ny kunstgressbane på Kaken ligger inne med 3,7 mill kr i 2025.

Eiendom og teknisk drift:

Innenfor dette tjenesteområdet skal det investeres for ca 2,66 milliarder i neste 4-års periode. Ca 1,58 milliarder er knyttet til vann- og avløpsprosjekter. De store investeringen på vann- og avløpsnett medfører kraftige gebyrøkninger for innbyggerne og hytteeierne i årene fremover. Flere store rehabiliteringsprosjekter på kommunale bygg skal gjennomføres og påbegynnes i 4-

årsperioden. For en videre spesifisering og forklaring av de enkelte forslagene til investeringsprosjekter vises til orienteringen om investeringsprosjektene under tjenesteområdene.

Kommunedirektørens samlede vurdering av forslaget

Demografiutviklingen med en aldrende befolkning og synkende barnetall medfører at kommunen må gjennom et omfattende omstillingsarbeid. Med stadig færre yrkesaktive bak hver pensjonist vil det allerede om få år ikke være økonomisk mulig å drifte helsetjenestene på samme måte som vi gjør i dag, og uavhengig av økonomi så vil det ikke finnes nok yrkesaktive til å gjennomføre arbeidet.

Staten har lenge varslet en reduksjon i den oljefinansierte velferden og at kommunene i fremtiden må skape velferd for flere, samtidig som vi blir færre i arbeid til å finansiere og løse behovene. Nå skjer det, og det koster.

Kommunedirektøren vurderer forslaget til Strategidokumentet 2024 - 2027 som finansielt svakt, fordi det legger opp til et netto driftsresultat langt under det anbefalte nivået samtidig som den frie delen av disposisjonsfondet allerede i all hovedsak er disponert ved utgangen av 2023. For 2024 legges det opp til et underskudd på rundt 25 mill kr. Den situasjonen gjøres ikke bedre av at kommunen ikke har sett seg i stand til å legge inn full kompensasjon for forventet prisøkning i 2024 som i Statsbudsjettet er estimert til 3,4 %. Samtidig skal kommunen levere et forsvarlig tjenestetilbud, levere på lovpålagte tjenester og fullføre påstartede investeringer. Vi vil derfor kunne mangle frie disponible midler til å håndtere akutte situasjoner og uforutsette hendelser som har økonomiske konsekvenser uten at vi må omprioritere og kutte i tjenestetilbudet. Og det er en alvorlig økonomisk situasjon for en kommune på Larviks størrelse med driftsinntekter på 4,5 mrd kr.

Vi har heller ikke råd til å vedlikeholde bygningsmassen vår. Vedlikeholdsetterslepet blir bare større og større fordi behovet for styrking av spesielt omsorgstjenestene vil kreve at ressursene dreies i denne retningen. Det kan bety at vi får økende behov for vedlikehold og mer akutte situasjoner, der det som tidligere var et normalt vedlikeholdsbehov har utviklet seg til et behov for mer omfattende sanering og renovering.

Forslaget er også preget av at det ikke er rom for nok innsats for klima og miljø, forebyggende tjenester og tidlig innsats. Samtidig dreier forslaget ressurser over mot helse og omsorgstjenestene, hvor det i forslaget legges opp til en økning fra opprinnelig budsjett 2023 på 164 mill kr fram mot 2027. I tillegg økes rammen til Oppvekst og kvalifisering grunnet økte kostnader til sosialhjelp og økt tilskudd til private barnehager, samt for å opprettholde bemanningsnormer i grunnskolen. De andre tjenesteområdene får en reell reduksjon i rammene i 2024, da endringene er lavere enn lønns- og prisstigningen i perioden.

Tall i mill kr	Oppr bud 2023	Forslag 2024	Endring	Endring %
Sentrale poster	15	-0	-15	-100,0 %
Interne funksjoner	191	195	4	1,8 %
Helse og mestring	1 222	1 305	83	6,8 %
Oppvekst og kvalifisering	1 276	1 384	108	8,5 %
Verdiskaping og stedsutvikling	132	134	2	1,8 %
Eiendom og teknisk drift	135	112	-22	-16,4 %
Sum netto rammer	2 970	3 131	160	5,4 %

Tabellen under viser utviklingen i netto rammene for tjenesteområdene som ligger i forslaget.

Tall i mill kr	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Økplan 2024	Økplan 2025	Økplan 2026	Økplan 2027	Sum 2024-2027
Sentrale poster	15	0	-0	-0	-0	-0	-0
Interne funksjoner	191	201	195	193	190	190	768
Helse og mestring	1 222	1 282	1 305	1 300	1 300	1 386	5 291
Oppvekst og kvalifisering	1 276	1 342	1 384	1 366	1 354	1 353	5 457
Verdiskaping og stedsutvikling	132	153	134	133	131	130	528
Eiendom og teknisk drift	135	196	112	131	131	131	506
Sum netto rammer	2 970	3 174	3 131	3 123	3 107	3 190	12 550

Avslutningsvis viser følgende tabell i hvilken grad ressurser i forslaget dreies fra de andre tjenesteområdene til Helse og mestring fra 2023 til 2027.

Andel av Sum netto rammer	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Økplan 2024	Økplan 2025	Økplan 2026	Økplan 2027	Endring fra Oppr. Budsjett 2023 til 2027
Sentrale poster	0,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,5 %
Interne funksjoner	6,4 %	6,3 %	6,2 %	6,2 %	6,1 %	6,0 %	-0,5 %
Helse og mestring	41,1 %	40,4 %	41,7 %	41,6 %	41,9 %	43,5 %	2,3 %
Oppvekst og kvalifisering	42,9 %	42,3 %	44,2 %	43,8 %	43,6 %	42,4 %	-0,5 %
Verdiskaping og stedsutvikling	4,4 %	4,8 %	4,3 %	4,3 %	4,2 %	4,1 %	-0,4 %
Eiendom og teknisk drift	4,5 %	6,2 %	3,6 %	4,2 %	4,2 %	4,1 %	-0,4 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	

Tabellen viser en økning i andelen av den totale netto rammen som blir dreid mot Helse og mestring, spesielt i 2027. Dette skyldes hovedsakelig en budsjettert oppstart av nye sykehjemsplasser i 2027.

Kommunedirektøren har forholdt seg til vedtaket i Rammesaken for 2024-2027, jf KST- 101/23 som inkluderer eiendomsskatt. Dersom kommunestyret ønsker å avvike eiendomsskatt må det utarbeides en plan for utfasing, der kommunestyret gir føringer for arbeidet. Det nye kommunestyret må få nødvendig tid til å vurdere konsekvensene, alternative finansielle løsninger, behov for investeringer, driftstiltak og vurderinger av omstillingstiltak i "Bærekraft 2030", før beslutning fattes. Det henvises til vedlagt notat *Plan for utfasing av eiendomsskatt* som gir innspill til hvordan kommunestyret kan jobbe med en plan for utfasing av eiendomsskatt.

